

References

1. Kurbatov V. I. (2006). *Tajnoe obshestvo masonov*. Rostov-na-Donu: Nauka-Press.
2. Senchenko N. I. & Gastinshikov V. G. (2008). *Enciklopediya tajnyh obshestv*. Kiev: Kniga Rodu.
3. Kuzovkov Yu. (2010). *Globalizaciya i spiral istorii*. Moskva: Anima-Press.
4. Senchenko N. I. (2020). *BritAniya — Strana Zaveta: centr i istochnik planetarnoj "paraziticheskoj sistemy"*. Kiev: Lira-K.
5. Aksakov N. P. (1910). *Vseslavyanstvo*. Moskva: T-vo tipo-lit. I. M. Mashistova.
6. Attali J. (1990). *Ligne d'horizon*. Paris: Fayard.
7. Epperson A. R. (2003). *Nevidimaya ruka. Vzglyad na istoriyu kak na zagovor*. Kiev: Aratta.
8. Senchenko N. I. (2009). *"Venecijskaya chernaya aristokratiya" na puti k mirovomu gospodstvu*. Kiev: KIT.
9. Keza D., Griffin D., Frakassi K. & others. (2008). *ZERO. Pochemu oficialnuyu versiyu sobytij 11 sentyabrya 2001 goda mozžno schitat falshivkoj*. Tver.
10. Bzhezinskij Z. (2019). *Velika shahivnicya*. Kyiv: Fabula.
11. Estulin D. (2008). *Kto pravit mirom? Ili vsya pravda o Bilderbergskom klube*. Minsk: Popurri.

Надійшла до редакції 15 березня 2022 року

ЖУРНАЛІСТИКА ТА ЗМІ

УДК 355.4((470+571):477)"2022"(047.1)
DOI: 10.36273/2076-9555.2022.3(308).15-19

Михайло Онищук,

кандидат історичних наук, доцент,

завідувач відділу моніторингу ЗМІ Книжкової палати України,

e-mail: zmi@ukrbook.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-002-1340-1538>

Війна в Україні крізь призму зарубіжних ЗМІ

24 лютого 2022 року президент Росії Путін розпочав широкомасштабну неспровоковану війну проти України, руйнуючи наші міста й селища з використанням артилерійських систем залпового вогню, авіаційних ударів і ракетних атак. Збройні сили України, підрозділи територіальної оборони та весь український народ встали на боротьбу проти варварських загарбників.

У статті проаналізовано висловлювання й оцінки відомих західних політиків, військових, учених, аналітиків щодо варварської суті російської агресії проти України, характеру, перебігу й можливих варіантів подальшого розвитку й закінчення бойових дій, застосування санкцій проти країни-агресора світовою спільнотою. На основі повідомлень зарубіжних ЗМІ доведено, що план російського диктатора, спрямований на так звані "демільтаризацію" та "денацифікацію", провалився в перші дні війни. Обґрунтовано, що надалі, не досягнувши мети, російські загарбники намагатимуться стерти з лиця землі мирні міста й села, нищити цивільне населення, інфраструктуру, розгорнути геноцид української нації. Переконливо доведено, що Україна переможе!

Ключові слова: ЗМІ; мас-медіа; агресія; інформаційна війна; бойові дії; вторгнення в Україну; фальшиві приводи Путіна; початок війни; національна ідентичність; самосвідомість нації; акції протесту в Росії; розвідувальна спільнота США; ескалація

Постановка проблеми. Вітчизняні мас-медіа, журналісти телебачення й радіо від перших годин війни мужньо та самовіддано, консолідовано та правдиво розпочали висвітлювати віроломну агресію РФ проти України. Український телерадіомарафон згуртував націю навколо ідеї захисту Батьківщини, незалежно від політичних поглядів і переконань. Від перших днів запеклого опору загарбникам вітчизняні ЗМІ стали основним джерелом інформації щодо подій на фронті, намірів агресора та об'єднання українського суспільства в боротьбі за право вільно жити на власній землі.

Разом із вітчизняними ЗМІ про початок і перебіг варварської агресії Росії проти України інформували й західні медіа. У перші дні війни значна частина закордонних інформаційних агенцій, преса, радіо й телебачення здебільшого надавали короткі повідомлення про воєнні дії в нашій країні та наводили висловлювання західних політиків щодо російської агресії. Попри те, що цю інформацію виносили в заголовки новин, вона була дуже лаконічною й майже нейтральною. З розгортанням бойових дій та активізацією діяльності іноземних кореспондентів в Україні західні мас-медіа поставили інформаційні випуски

про перебіг протистояння в центр інформаційної політики. Отже, статтю присвячено проблемам висвітлення війни в Україні зарубіжними ЗМІ.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

На дослідженні ролі й місця засобів масової інформації у війнах і збройних конфліктах зосереджували увагу представники багатьох країн із різних галузей науки. Питання війни та ролі в ній засобів масової інформації вивчав А. Месьє, професор Університету Поля Верлена в Меці (Франція); теорію та історію впливу мас-медіа на військові кампанії аналізував Г. Хлисту; роль ЗМІ під час військової операції США про те Ір жу з'ясовував Б. Калініченко; проблеми засобів масової інформації та комунікації в інформаційній війні як сучасну політичну практику розглядали українські науковці М. Сенченко, Г. Почепцов, І. Проноза та багато інших.

Проте в сучасній вітчизняній історіографії ще недостатньо, на наш погляд, досліджено питання ролі й місця закордонних засобів масової інформації у висвітленні перебігу війни в Україні після 2014 р., особливо після 24 лютого 2022 р., від моменту віроломного варварського нападу РФ на Україну.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу діяльності зарубіжних ЗМІ продемонструвати трансформацію повідомлень про агресію Росії проти України, позицію лідерів провідних країн світу щодо участі США, ЄС і НАТО у збройному конфлікті, консолідацію цих держав у боротьбі проти брутальної російської навали, а також навести окремі прогнози західних аналітиків стосовно перебігу й можливого закінчення війни.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ніколи за 30 років Незалежності України закордонні медіа не приділяли стільки уваги нашій державі й українському народові, як у лютому—березні 2022 р. Незважаючи на попередження розвідувальної спільноти США й НАТО про підготовку Росією широкомасштабного вторгнення в Україну, неймовірні зусилля української та західної дипломатії запобігти агресії, весь цивілізований світ здригнувся від звістки про оголошення Путіним початку віроломної агресії. Гасло "Я — українець" буквально за лічені дні стало символом боротьби світла з темрявою, за право людини вільно жити на власній землі. Сьогодні на земній кулі немає куточка, де б не знали про титанічний подвиг українського народу та його славетних Збройних сил у протидії російському варварові.

Як засвідчує попередній аналіз, у перші дні війни значна частина закордонних інформаційних агентств, преса, радіо й телебачення на-

давали переважно короткі повідомлення про агресію путінської Росії проти України, публікували стислі оцінки західних політиків щодо перебігу бойових дій. Надалі зростання монолітного опору політичних сил і рухів, об'єднань, союзів і конфесій, усього українського народу проти агресора прикували увагу небайдужих і чесних людей на Землі, а також провідних зарубіжних засобів масової інформації та комунікації. Велич подвигу мешканців міст-героїв Маріуполя, Харкова, Миколаєва та інших у перші тижні священної війни допомогла народам усіх континентів усвідомити й зрозуміти нездоланну волю українського народу до перемоги, щоб стоячи оплесками вітати виступи Президента України В. Зеленського в парламентах США та Європи, на засіданнях найвищих світових форумів.

Уже 7 березня 2022 р. американський економіст А. Аслунд у статті "Путін проправ інформаційну війну" заявив, що спроби російського лідера виправдати вторгнення показово провалилися [1]. Цьому сприяла, крім усього іншого, активність іноземних журналістів в Україні, які напередодні агресії масово заповнили готелі Києва та великих міст.

Українські військові, зазначав автор статті, прийняли виклик, регулярно оновлюють інформацію, оприлюднюють чіткі й послідовні повідомлення. Найважливішим чинником залишається фундаментальна слабкість путінського нарративу. Його заява про викорінення "нацизму" в країні з президентом-євреєм, де ультраправі партії постійно набирають низькі однозначні числа у загальнонародних виборах, є абсурдною. Що ще гірше, злочини, скоєні його військами в Україні, викликають почуття обурення й відризи в усьому світі. Суттєве поліпшення процесу висвітлення подій в Україні в міжнародних ЗМІ останнім часом є лише частиною причини гучної поразки Росії в інформаційній війні, наголосив А. Аслунд.

Два американських видання описують, як сприймають війну жителі США та Росії. Зокрема, тижневик *The New Yorker* зауважує: широке висвітлення українських подій в американських ЗМІ змушує громадян країни відчувати глибоку причетність до конфлікту, навіть попри відносно безсилля Заходу йому зарадити [2].

Від початку війни адміністрація президента Дж. Байдена активно розсекречувала матеріали розвідки про наміри Москви щодо України, аби розвінчати та викрити її справжнє прагнення відновити радянський порядок. Вашингтон також чітко дав зрозуміти: США не втручатимуться у війну.

"Як би цинічно це не звучало, проте для американців війна в Україні — це радше медіа-

враження, ніж будь-що інше. Що ми переважно робитимемо, то це спостерігатимемо", — зазначає The New Yorker. І для цього є всі можливості. Велика кількість відео, знятого простими українцями на місці подій, надає американцям багатогранне розуміння воєнних, дипломатичних, історичних і людських обрисів конфлікту. Цих відео настільки багато, що у вжитку навіть з'явився новий термін — "TikTok-війна".

Росіянам важко зрозуміти особливості так званої "спецоперації" в Україні, зауважує американська медіакомпанія CNN, багато громадян не мають доступу до правдивої інформації. Унаслідок цього, як вважає 25-річна співрозмовниця видання, москвичка Аріна, російське суспільство поляризувалося: одні відчують сором за вторгнення в Україну, інші не бачать відповідальності за рішення, якого не приймали.

Противники війни в Росії намагаються висловити незгоду, проте наštовхуються на жорстку протидію з боку силовиків. За перший тиждень війни в Україні було затримано 7624 протестувальники, констатує видання. Колективні звернення до влади із закликом припинити війну в Україні оприлюднили науковці, медійники та діячі культури. За переговори й встановлення миру висловилися деякі російські мільярди, зокрема О. Дерипаска та народжений в Україні М. Фрідман.

Російський лідер дав світу зрозуміти, що піде до кінця й, попри будь-яку протидію, вдаватиметься до ще більш жорстоких і руйнівних заходів, не виключаючи ядерну зброю, зауважував британський журнал The Economist у статті, що супроводжувала обкладинку. У відповідь на ескалацію світ не повинен відступати: не лише через те, що кинути нашу країну напризволяще — погано, а й тому що російський диктатор на цьому не зупиниться. У разі успіху в Україні його наступними цілями стануть Грузія, Молдова та країни Балтії. "Він не зупиниться, поки його не зупинять", — наголошує The Economist.

Керівники розвідувальної спільноти США припустили, що російському президентові не завдають військові поразки та санкції проти країни і він може вдатися до ескалації наступу в Україні. Таку думку висловила директорка Національної розвідки Е. Хейнс на щорічних слуханнях комітету з розвідки Палати представників із міжнародних загроз, зазначає "Голос Америки". "Наші аналітики вважають, що Путіна навряд чи зупинять такі невдачі і що він... може піти на ескалацію", — наголосила Е. Хейнс [3].

Провідні аналітики та інформаційні центри висловлюють прогнози щодо термінів перебігу й закінчення російської агресії проти України.

Вебсайт журналістських розслідувань Bellingcat припускає, що через послаблення позицій Росії війну в Україні може бути заморожено. "Складно назвати кінець, тому що це, скоріше за все, буде не уривчастий такий кінець — ось сьогодні закінчиться війна, — боюся, це буде період, у якому буде незрозуміло, чи закінчилася війна чи ні", — прогнозує журналіст-розслідувач Bellingcat Х. Грозев. — Але кровопролиття не буде більше, і це найголовніше. Ми наближаємося до цього, це питання тижня — 10 днів. Тому що позиції Росії послаблюються, вони це розуміють, і їм буде вигідніше навіть не називати війну закінченою, бо вони мають зізнатися, що вона втрачена, а зупинити її на якомусь замороженому етапі" [4].

Путін прорахувався, коли вирішив напасти на Україну, й така помилка може коштувати йому влади. Про це заявив головний стратег компанії Clocktower Group М. Папіч, зауважує Bloomberg. За словами експерта, російський лідер ігнорує матеріальні обмеження в нападі на Україну. Він також не врахував шаленого опору нашого народу; відсутності реального досвіду в армії РФ щодо ведення широкомасштабних бойових дій; чинника, що Україна є дуже складним місцем для вторгнення. У кінцевому підсумку це може призвести до падіння влади кремлівського диктатора. М. Папіч вважає, що його крах, ймовірно, відбудеться вже впродовж найближчого року. "Події в Україні жажливі, але водночас обнадійливі. Ми бачимо народження нової національної ідентичності, самосвідомої нації", — зазначив стратег. Він переконаний, що якщо українці відіб'ють напад Росії, перед ними відкриються широкі перспективи: "Це велика країна Європи з великим потенціалом" [5].

Б. Ходжес, колишній командувач армії США в Європі, керівник програми стратегічних досліджень у Центрі аналізу європейської політики, надав оцінку війні Росії проти України та пояснив причини, з яких ЗСУ переможуть супротивника: "Україна зрештою переможе. Але попередю ще багато важких днів, а це і втрати життів ні в чому не винних людей, і руйнування великої кількості інфраструктури, приватної власності. Проте я вже бачу, що Україна переможе. Українці перевершують противника за бойовою мораллю, адже вони захищають свою країну. Російські військові не настільки ефективні, як ми думали, — у них не вистачає логістичних потужностей для взяття Києва та й особового складу їм теж не вистачає. Тому вони зазнали поразки у прилеглих до Києва районах" [6].

На думку американського політолога, професора Стенфордського університету Ф. Фукуями,

російське керівництво некомпетентно спланувало дії на території нашої країни, спираючись на помилкові припущення щодо прихильності українців до росіян та недооцінюючи потенціал ЗСУ. Наразі Путін спрямував на війну ліву частину своїх збройних сил, а отже не має великих резервів. Російські війська застрягли за межами українських міст, де вони стикаються з величезними проблемами з логістикою та постійними нападами українців. Крах російських військ може бути раптовим і катастрофічним, а не відбуватися повільно внаслідок війни на виснаження. Армія в польових умовах досягне точки, коли її не можна буде ані забезпечити, ані вивести, а бойовий дух випадає. Принаймні це має рацію для північних бойових зіткнень; росіяни почуваються краще на півдні, але ці позиції буде важко утримати, якщо північні сили РФ остаточно втратять боєздатність. Набагато краще, щоб українці перемогли росіян наодинці, позбавивши Москву приводу, що на них напало НАТО. Набагато важливішим є постійне постачання джавелінів, стінгерів, TB2, медикаментів, обладнання зв'язку та обміну розвідданими. Ф. Фукуяма також припустив, що українські сили керуються розвідкою НАТО, яка діє за межами України [7].

Західні аналітики вважають, що суттєве похолодання в Україні може загальмувати російські війська, внаслідок чого вони будуть змушені або залишити свої транспортні засоби, або сидіти в "40-тонних залізних морозильних камерах". Про це зауважують видання The Times і Daily Mail: "Арктичне повітря, згідно з прогнозом, рухається через Росію та Україну, воно поєднуватиметься зі східним вітром. Це призведе до того, що у Києві та Харкові вночі температура впаде до -10 градусів, а, можливо, і до -20 градусів. Російські війська, які сидять у бронетехніці та танках, що застопорилися на околиці Києва, можуть зіткнутися із

замерзанням до смерті... Мороз ще більше посилисть складну ситуацію для загарбників..." [8].

Привертає увагу той факт, що Китай, попри спроби продемонструвати зовні нейтральну позицію, висвітлює війну в Україні через російські нарративи. Китайські державні медіа подають агресію проти нашої держави як вимушені кроки Путіна, який захищає оточену ворожими західними країнами Росію. Водночас нарративу про націоналізм у китайських медіа не чути, також журналісти КНР осуджують створення гуманітарних проблем, наголошує CNN. Для 1,4 млрд людей формують альтернативну реальність, в якій вторгнення в Україну є не чим іншим, як "спеціальною військовою операцією". Національна телекомпанія CCTV поширює інформацію про те, що США можуть фінансувати програму розроблення біологічної зброї в Україні, а російський президент — жертва, яка захищає оточену НАТО Росію. Для фабрикування таких "новин" великі державні новинні агентства, що контролюють медіапростір Китаю та жорстко піддаються цензурі Компартії, здебільшого повторюють статті російських державних ЗМІ або інформацію від російських офіційних осіб [9].

Західні ЗМІ також повідомляють, що негативне ставлення й акції протесту в Росії проти агресії не знаходять поки що активної підтримки серед широких верств населення. Про це також свідчить заклик О. Навального провести акції протесту 13 березня 2022 р. На жаль, більшість росіян підтримують воєнні дії на території України, і найближчим часом ця позиція не зміниться, хоча наслідки санкцій відчутно дають про себе знати, а з часом їхній вплив може суттєво зрости. Катастрофа російської економіки та нищівна поразка в путінській авантюрі не за горами, наголошують провідні західні мас-медіа.

Все буде Україна!

Список використаних джерел

1. Аслунд А. Путін програв інформаційну війну / Андерс Аслунд // Gazeta.ua. — Режим доступу: <https://gazeta.ua/ru/blog/56676/putin-prograv-informacijnu-vijnu>. — Назва з екрана.
2. Павленко А. Російські бізнесмени жахнулися путінській безрозсудності. Погляд на події в Україні з-за кордону — огляд ЗМІ / Анна Павленко // НВ. — Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/inozemna-presa-pro-vidpovid-zahodu-na-agresiyu-putina-ta-pro-viynu-ochima-amerikanciv-ta-rosiyan-50222278.html>. — Назва з екрана.
3. Розвідники США припустили, що Путін може піти на ескалацію бойових дій в Україні // УНІАН. — Режим доступу: <https://www.unian.ua/world/rozvidniki-ssha-pripustili-shcho-putin-mozhe-piti-na-eskalaciyu-boyovih-diy-v-ukrajini-novini-svitu-11735479.html>. — Назва з екрана.
4. Bellingcat: Росія спробує заморозити війну через тиждень // Українська правда. — Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/10/7329943/>. — Назва з екрана.
5. Путін втратить владу, а в Україні народжується нова нація — оглядач Bloomberg // ТСН. — Режим доступу: <https://tsn.ua/politika/putin-vtratit-vladu-a-v-ukrajini-narodzhuetsya-nova-naciya-oglydach-bloomberg-1999627.html>. — Назва з екрана.

6. Верстюк І. Коли Україна переможе. Американський генерал Бен Ходжес робить прогноз щодо завершення війни — інтерв'ю НВ / Іван Верстюк // НВ. — Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/amerikanskiy-general-ben-hodzhesh-robot-prognoz-shchodo-zavershennya-viyni-rosiji-proti-ukrajini-50222659.html>. — Назва з екрана.
7. "Росія рухається до повної поразки": американський політолог Фукуяма про події в Україні // ТСН. — Режим доступу: <https://tsn.ua/ukrayina/rosiya-ruhayetsya-do-povnoyi-porazki-v-ukrayini-amerikanskiy-politolog-fukuyama-pro-podiyi-v-ukrayini-2008150.html>. — Назва з екрана.
8. Семченко В. Танки перетворюються на морозильники, росіянам загрожує смерть: The Times дав прогноз, як морози в Україні доб'ють армію Путіна / Віталій Семченко // OBOZREVATEL. — Режим доступу: <https://news.obozrevatel.com/ukr/society/tanki-peretvoryatsya-na-morozilniki-rosiyanam-zagrozhue-smert-the-times-dav-prognoz-yak-morozi-v-ukraini-dobyut-armiyu-putina.htm>. — Назва з екрана.
9. Китай висвітлює війну в Україні через російські наративи — CNN // Суспільне. Новини. — Режим доступу: <https://suspilne.media/215837-kitaj-visvitlue-vijnu-v-ukraini-cerez-rosijski-narativi-cnn>. — Назва з екрана.

Mykhaylo Onyshchuk,

PhD of Historical Sciences, Associate Professor,

Head of the Media Monitoring Department of the Book Chamber of Ukraine

The war in Ukraine through the prism of foreign media

On February 24, 2022, Russian President Putin launched a large-scale unprovoked war against Ukraine, destroying Ukrainian cities and towns using artillery systems of volley fire, air strikes and missile attacks. The Armed Forces of Ukraine, territorial defense units and the entire people of Ukraine rose up to fight against the barbaric invaders.

The article examines the statements and assessments of well-known Western politicians, military, scientists and analysts on the barbaric nature of Russia's aggression against Ukraine, the nature, course and possible options for further development and end of hostilities, world community's sanctions against the aggressor. Based on foreign media reports, it has been proven that the plan of Russian dictator Putin, aimed at the so-called "demilitarization" and "denazification" failed in the early days of the war. It is substantiated that in the future, without achieving their goal, the Russian invaders will try to wipe out peaceful cities and villages, destroy civilian population, infrastructure, and unleash the genocide of the Ukrainian nation. It is convincingly proved that Ukraine will win.

Keywords: *mass media; aggression; information war; fighting; invasion of Ukraine; false pretexts of Putin; beginning of war; national identity; self-consciousness of the nation; protests in Russia; US intelligence community; escalation*

References

1. Aslund A. (2022). *Putin prograv informacijnu vijnu*. Gazeta.ua, [online]. Available at: <https://gazeta.ua/ru/blog/56676/putin-prograv-informacijnu-vijnu>.
2. Pavlenko A. (2022). *Rosijski biznesmeni zhahnulisy putinskij bezrozsudnosti. Poglyad na podiyi v Ukrayini z-za kordonu — oglyad ZMI*. NV, [online]. Available at: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/inomezna-presa-providpovid-zahodu-na-agresiyu-putina-ta-pro-viynu-ochima-amerikanciv-ta-rosiyan-50222278.html>.
3. *Rozvidniki SShA pripustili, sho Putin mozhe piti na eskalaciyu bojovih dij v Ukrayini*. (2022). UNIAN, [online]. Available at: <https://www.unian.ua/world/rozvidniki-ssh-a-pripustili-shcho-putin-mozhe-piti-na-eskalaciyu-boyovih-diy-v-ukrajini-novini-svitu-11735479.html>.
4. *Bellingcat: Rosiya sprobuye zamoroziti vijnu cherez tizhden*. (2022). Ukrayinska pravda, [online]. Available at: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/10/7329943/>.
5. *Putin vtratit vladu, a v Ukrayini narodzhuyetsya nova naciya — oglyadach Bloomber*. (2022). TSN, [online]. Available at: <https://tsn.ua/politika/putin-vtratit-vladu-a-v-ukrayini-narodzhuyetsya-nova-naciya-oglyadach-bloomberg-1999627.html>.
6. Verstyuk I. (2022). *Koli Ukrayina peremozhe. Amerikanskiy general Ben Hodzhesh robot prognos shodo zavershennya vijni — interv'yu NV*. NV, [online]. Available at: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/amerikanskiy-general-ben-hodzhesh-robot-prognoz-shchodo-zavershennya-viyni-rosiji-proti-ukrajini-50222659.html>.
7. *"Rosiya ruhayetsya do povnoyi porazki": amerikanskiy politolog Fukuyama pro podiyi v Ukrayini*. (2022). TSN, [online]. Available at: <https://tsn.ua/ukrayina/rosiya-ruhayetsya-do-povnoyi-porazki-v-ukrayini-amerikanskiy-politolog-fukuyama-pro-podiyi-v-ukrayini-2008150.html>.
8. Semchenko V. (2022). *Tanki peretvoryatsya na morozilniki, rosiyanam zagrozhuje smert: The Times dav prognos, yak morozi v Ukrayini dobyt armiyu Putina*. OBOZREVATEL, [online]. Available at: <https://news.obozrevatel.com/ukr/society/tanki-peretvoryatsya-na-morozilniki-rosiyanam-zagrozhue-smert-the-times-dav-prognoz-yak-morozi-v-ukraini-dobyut-armiyu-putina.htm>.
9. *Kitaj visvitlyuye vijnu v Ukrayini cherez rosijski narativi* — CNN. (2022). Suspilne. Novini, [online]. Available at: <https://suspilne.media/215837-kitaj-visvitlue-vijnu-v-ukraini-cerez-rosijski-narativi-cnn>.

Надійшла до редакції 20 березня 2022 року